MISTR JAN HUS
a
ho význam pro člověka
XX. věku.

Napsal

F. S. Frabša.

Mistr Jan Hus
a
klerikálové.

Napsal

Karel Havlíček-Borovský.

Cena 10 hal.

V ČERVENCI 1907.

Nákladem volného sdružení socialistického. • V komissi knihkupectví Marie Srdcové, v Praze, Spálená ul. 21.

Presented to the

LIBRARIES *of the*

UNIVERSITY OF TORONTO

by

PETER J. POTICHNYJ

UNIVERSITY OF TORONTO JUL 27 '10 LIBRARY

Mistr Jan Hus.

Když dnes scházíme od malého kostelíčka Husineckého po Vimperské silnici, směrem ku Vráži a parallelně s Blanicí, uvidíme skoro na konci městečka v pravo malé stavení, před nímž se mimoděk zastavíme. Deska pamětní s podobiznou Husovou hlásá nám, že se zde narodil Jan, jenž rovnal cesty Páně, mučeník Kostnický, vůdce národa, světec Čechů.

Tak popisuje Dr. V. Flajšhans ve svém velkolepém díle Mistr Jan Hus*) polohu rodného domku velkého milence pravdy, vzorného člověka a slavného Čecha.

Zajímavé je, že Husův domek několikráte vyhořel — ale vždy vyhořela pouze jižní část, dolejší; světnička Husova zůstala ušetřena.

Přesné datum narození Husova neznáme — bezpečně víme jen, že Hus se narodil mezi r. 1364 až

---

*) Vyšlo nákladem Jos. R. Vilímka v Praze a jest jedinou moderní původní obšírnější prací o Husovi pojednávající. Tři jiné větší české publikace o Husovi přeloženy jsou z němčiny. Rozmanitých původních spisků o Husovi pojednávajících jest více jak 300.

1376, snad r. 1373 nebo 1375. Možná také že to bylo r. 1369.

O prvním mládí Husově víme velmi málo. Rodiče jeho byli nezámožní, selského stavu. Otec jmenoval se Michal a zemřel asi dříve, než malý Jan dorostl. Starost o vychování jeho zůstala matce, jež ho učila modlit se, vodila jej do školy a k níž malý Jan přilnul opravdovou láskou, již si zachoval až do let nejpozdějších.

Nebyl jedináčkem. Měl bratra a pravděpodobně i sestru.

Nižšího vzdělání nabyl ve škole prachatické a v Praze. Osud chudých žáčků byl i Husův osud. Živil se zpíváním v kostelích a jinými podobnými službami s kostelem souvisícími.

Na universitě pobyl od r. 1387—1391, tedy v době sporů, jež vypukly mezi mistry o prebendy na třech kollejích učení Pražského, jemuž ponejvíce mistři němečtí udávali tón. Třenice uklizeny v r. 1390 v tom smyslu, aby vždy pět kollegiatur osazováno bylo mistry z českého národa.

V roce 1393 stal se Hus bakalářem theologie a v roce 1396 mistrem svobodných umění i učitelem na vysokých školách pražských, t. j. počal na universitě přednášeti.

Roku 1400 byl vysvěcen na kněžství, k němuž jej vedla — jak sám přiznává — naděje na dobré bydlo.

A již roku následujícího byl děkanem fakulty filosofické a r. 1402 stal se i rektorem vysokých škol.

Téhož roku jmenován byl zároveň kazatelem při kapli Mladátek, jinak zvané kapli betlémské (Betlém = dům chleba živého) založené r. 1391 rytířem a rádcem krále Václava IV. Hanušem z Mülheima, jenž si výslovně přál, aby v ní dvakrát denně byla konána

česká kázání v náhradu za německá kázání farská, jimž lid nerozuměl.

Předchůdcem Husovým v kapli betlemské byl Jan Protiva (1391—1401), žák slavného pařížského mistra Matěje z Janova.

Hus vložil se v úřad kazatelský s láskou jemu vlastní a brzo takřka srostl s posluchači svými a stal se jejich miláčkem.

Úřad jeho měl i vliv na jeho osobu, jež se stala přísnější a při tom také vroucnější.

Kazatelská činnost Husova v Betlémě trvala deset let a Hus získal si jí přízeň a oblibu v nejširších vrstvách lidu a nepřízeň a nenávist pak v těch kruzích, jimž adressoval tak mnohou a mnohou trpkou větu svých kázání.

Věříme rádi, že žádný český kazatel nedovedl tehdy podati tak důkladné poučení o manželství, tak jadrně vyložiti desatero božích přikázání nebo tak vroucně oceniti modlitbu; leč nejvíce nám imponuje Hus kárající zlořády v kněžstvu se množící. Proč, povíme později.

Hus rozeznával s Wiklifem, z jehož spisů čerpal, kněžstvo Kristovo a Antikristovo. K prvému počítal svoje stoupence, již šli celým svým životem ve šlépějích Krista, k druhému ony, již šli ve šlépějích židovských farizeů.

Když se mu ve zlé vykládaly tyto názory, odpověděl traktátem Quaestio de arguendo clero pro concione a ukázal na stejné reformní snahy Kristovy.

Bylo tolik třeba tenkrát reforem. Byla to doba, kdy rozkol papežský vznikl v církvi, rozervanost, nespokojenost zmáhaly se v kněžstvu, toužícím po moci a tučném soustu a tato rozervanost nabyla vrchole, když o papežský trůn počínají se rváti dva papežové a po

sněmu pisamském, jenž měl odstraniti dvojici, dokonce tři papežové, kteří se navzájem potírali, dávali v klatbu a špinili. Skandalosní obraz úpadku církve a církevního života byl dovršen.

Hus vystupuje s rozhořčením proti těmto zlořádům a ukazuje veřejně, jak tyto církevní hodnostáři bez ostychu činí z církve peleš lotrovskou.

A obliba jeho rostla. Davy lidu hrnuly se na kázání Janovo do kaple Betlemské. A není také divu. Ten, kdo přečetl aspoň některá z jeho kázání, ví, že při vší jednoduchosti vynikají hloubkou a prohřáty jsou teplem čistého srdce Husova. Vřelý cit pro trpící, jasný rozhled o příčinách jejich utrpení, duch revolty proti těm, kteří utrpení toto zaviňují, vyzařuje ze všech jeho kázání, jež nesou se vždy duchem Kristovým.

„Miluj bližního jako sebe samého — a udeří-li tě kdo v pravé líce tvé, nastav jemu i levé“ — tyto dvě vznešené zásady Nazaretského, na nichž stojí celá stavba filosofie L v a N. T o l s t é h o, uplatňuje Hus celým svým životem.

Hus z počátku nebyl oblíben jen v lidu, ale byl i v přízni u arcibiskupa Olbrama; ba stal se i zpovědníkem královny Žofie. Arcibiskup Zbyněk z Hasenburka učinil ho svým důvěrníkem, jmenoval ho kazatelem při synodách diecesních a v mnohých a mnohých důležitých věcech řídil se jeho radou. Když však Hus zástupům lidu ukazoval na nemravný život kněžstva, propukla proti jeho osobě v řadách postižených nevole, následovaly žaloby a očerňování u představených mistra Jana a Hus považován za svůdce lidu a prohlašován za nebezpečného kacíře. Odpor proti viklifismu, jenž ovládal nauky přednášené na pražské universitě zvedl se i proti Husovi jako propagátoru tohoto učení.

A odpor tento stal se ještě intensivnější, když k protivám přidružily se otázky církevně politické a národní. Němci měli, jak známo, dvoutřetinovou většinu v úřadech i beneficích při universitě, žactvo nečeské pak bylo rozděleno dle vzoru pařížské university na čtyři akademické národy: bavorský, saský, polský a český. Poněvadž pak tři první byly vlastně národnostně německé, měly číselně čtyřpětinovou převahu oproti pětině studentů českých.

Jakmile pak král Václav z politických důvodů postavil se proti papeži Řehořovi XII. a naproti tomu Hus a jeho přívrženci na universitě a v národě přidali se k němu, nutně se musel rozejít s arcibiskupem a německou stranou v učitelstvu vysokých škol pražských i s církevní mocí v Čechách vůbec a tu od roku 1408, kdy arcibiskup zbavil Husa úřadu synodálního kazatele až do roku 1412, kdy opustil Prahu, Hus je neustále v boji.

Spory byly přiostřeny, když začaly snahy o uklizení dvojpapežského rozkolu. Němci stáli při papeži, Češi proti papeži. Němci proti sboru kardinálův, jenž chtěl rozkol uklidit, Češi stáli ke kardinálům.

Aby král zlomil církevně politický odpor většiny universitní, na nátlak Husův památným dekretem, daným na Horách Kutných 18. ledna 1409, přisoudil českému národu, jakožto domácímu, tři hlasy proti jednomu hlasu všech tří národů cizích.

Tím dostalo se pražské vysoké učení Čechům a bylo přes to, že pět tisíc cizích mistrů a žáků se ze země vystěhovalo na naši újmu hospodářskou, slavným vítězstvím českého národa. Hus získal na oblibě u krále, jemuž počeštěnou universitou dal mocného spojence.

Brzo však nastal obrat. Arcibiskup pražský uznal papeže Alexandra V. a žaloby na Husa se množily a našly si cestu ke kurii. Vydán byl rozkaz, aby všecky

spisy Wiklifovy byly vydány arcibiskupovi a spáleny. Když Hus a s ním universita se rozkazu vzepřeli, vyřčena byla na neposlušné klatba a 16. června 1410 přece spáleno bylo dvě stě svazků Wiklifových knih. Hus odvolává se jménem celé země k papeži. Lid a studentstvo se bouří, berou Husa v ochranu, hanlivé písně na protivníky ozývají se po ulicích, kněžím zabraňuje se konati obřady, Hus, Jakoubek ze Stříbra, Šimon z Tišnova, Prokop z Plzně a jiní veřejně hájí spisy Wiklifovy a Hus sám pak dále káže v kapli Betlemské za nesmírného rozruchu posluchačstva.

15. března 1411 vyřčena na Husa nová klatba. Ale lid, staroměstští měšťané, zemané i dvůr jdou za Husem. Zdůvodnění obliby Husovy a nadšení pro něho budiž úkolem nejbližších řádků.

Kdo chce poznat a ocenit dokonale Mistra Jana, kdo chce poznat a ocenit jeho činnost kazatelskou, reformní nebo literární, kdo chce poznat a ocenit jeho význam sociální a národní, musí sáhnout k jeho spisům, v nichž uloženo je celé to bohatství čisté duše jeho. V každé řádce — ať tepe zkaženost v církvi, ať protestuje proti utiskování chudiny, příčící se pravému křesťanství — slyšíte tlouci šlechetné srdce Husovo.

A což ta jeho odvaha, s jakou postavil proti církevní autoritě rozum! V pojednání o „*Poslušenství*“ směle prohlásil: „Proti řádu a v neslušných věcech nižádný není dlužen, aby poslouchal. — V nespravedlivém přikázání prelátově nemá poslušenství drženo býti. — Z spravedlivé příčiny hodné jest neposlúchati přikázání papežova.“

V „Postille“ odsuzoval Hus světské i duchovní vyděračství. Volá: „Běda zlodějům, lotrům, náměstkům Jidášovým, biskupům i jiným kněžím, lakomcům i svatokupcům, jenž

almužny chudých lakomě držíc aneb zle utracujíc.«

Žilo tehdy kněžstvo život nádherný, mrzký a rozkošnický. Pouze při kostele sv. Víta lenošilo *300* těchto pijavic na blahobytu lidu! Majetek církevních hodnostářů byl obrovský. Přes *400* vesnic náleželo k pražskému arcibiskupství.*) S hořkostí konstatoval Hus v květnou neděli: „Kristus Vykupitel přijížděl na slavnosti do Jeruzaléma pokorně a skromně v jednoduchém rouše na oslíku. Naši papeži a biskupové jezdí do kostela na velikém bílém oři nebo na hengstu a v největší nádheře i pýše převeliké.“

A zlořády v kněžstvu se šířily. „Sluhové boží“ prodávali úřady, vyráběli zázraky, lid mámili a při tom „kněžství smilstvím, lakomstvím neb jiným hříchem prznili.“

A proti takovým sluhům božím Hus psal, kázal a horlil. Nabádal lid k návratu k prvotnímu křesťanství, útočil na papeže pro kramaření s odpustky, proti duchovním i pánům pro odírání chudiny a hlásal, *že více sluší poslouchati svědomí, než papeže, krále i kněžstvo.* Lid ho za to miloval, kněžstvo nenávidělo.

A nenávist kněžstva rostla. Obžalovali Husa z kacířství a pohnali k zodpovídání na církevní soud do Kostnice.

Císař Zikmund dává Husovi ochranný list.**)

---

*) A. Pravoslav Veselý: Hus a jeho doba.

**) Ochranný list Husův zněl: „Sigmund, z milosti Boží král Římský, vždy rozmnožitel říše — všem vůbec a jednomu každému zvláště z knížat církevních a světských, vévod, markrabí, hrabat — a úřadníků kterýchkoli měst, městysů, vesnic a míst — milost královskou a vše dobré (přejeme).

Ctihodní a urození, vzácní a věrní milí! Ctihodného Mistra Jana Husa, svaté theologie bakaláře i mistra umění, listu tohoto ukazovatele, kterýž právě nyní z království Českého se ubírá na sněm obecný, jenž v městě Kostnici konán býti má,

Sotva že Hus do Kostnice přišel, byl jat, vězněn a před soud postaven a vyzván, aby své učení odvolal. Hus ale neodvolal a v tom je jeho velikost. Než-li by zapřel svoje přesvědčení, než-li by zradil svoje heslo: „Hledej pravdu, slyš pravdu, uč pravdu, miluj pravdu, prav pravdu, drž pravdu, braň pravdu až do smrti, neboť nade vším vítězí pravda“, raději volil smrt, neboť „lépe je pro pravdu smrt trpěti, než pro pochlebenství časnou odplatu vzíti“.

Když pak Hus přes všechen nátlak se strany pochopů církevních stojí pevně při svých zásadách*), je souzen a také odsouzen k smrti upálením.**)

---

a kteréhož jsme v ochranu a záštitu svou a posvátné říše přijali, vám všem vůbec a jednomu každému zvláště z plna srdce doporučujeme, žádajíce, abyste jej, když by k vám přibyl, vlídně přijali, přízeň jemu prokazovali a ve všem, cožbykoli k rychlosti a bezpečnosti jeho cestování na pevné zemi i po vodách směřovalo, ochotnou vůli se mu propůjčiti žádali i povinni byli, jakož také veškeré překážky odstraniv̌še toho dopustili, aby on se svými sluhami, koňmi, vaky, zavazadly a všemi jinými věcmi svými, jakýmikoli průsmyky, přístavy, mosty, zeměmi, panstvími, okresy, pravomocnostmi, městy, městysy, hrady, vesnicemi a jinými místy vašimi kterýmikoli beze všeho placení nějaké dávky cestného, mýta, daně a jakéhokoli jiného poplatku projíti, státi, zůstávati a se navrátiti mohl, jakož abyste také pro něj a jeho lidi (suis = jeho svojeť), kde by potřeba kázala, o bezpečný průvod se postarati volni a povinni byli, ke cti a z uctivosti královské naší majestátnosti.

Dáno ve Špýru léta Páně 1414 dne 18. října, v království našich: Uherského v 23. a Římského v roce 5.

*) S pláčem obrací se k lidu a dí: „Aj, tito biskupové vedou mne, abych odvolal a odpřísáhl, ale bojím se tak učiniti, abych nebyl lhářem před tváří Páně a též bych svědomí a pravdy Boží neurazil, poněvadž jsem nikdy nedržel článků těch, spíše kázav jim na odpor, a abych nedal pohoršení i kazatelům i těm, jimž jsem kázal.“

**) A když ho odsoudili i s knihami, jež kdy napsal i s těmi českými — jak kdosi dobře praví — jichž sbor ani neviděl, padá na kolena a modlí se: „Pane Ježíši Kristě, odpust

Posazena mu na hlavu papírová koruna s nápisem „Ejhle kacíř!“ a veden na hranici. „Děsný boj smrti netrval dlouho; žalmy zpívaje, k nebi hledě, brzy obklíčen byl plápolem odevšad vyrážejícím; vítr se zdvihnuv, šlehnul mu jej do tváře, takže v několika okamžicích, ani nehlesna, zalknul se. *Kosti jeho spřeráženy, lebka rozbita obuchy a prach jeho hozen do Rýna* . . .

Tak miloval Hus pravdu! Pro ni i smrt podstoupil.

Ještě s hranice, zarovnán dřívím, volá: „Bůh jest mi svědek, že jsem těm věcem, jakýchž mi skrze křivé svědky přičítají, nikdy neučil: ale první úmysl mého kázání i všeho jiného mého jednání a psaní byl jest zajisté ten, abych lidi vyvedl z hříchův a na té evangelické pravdě, kterou jsem psal, učil a kázal ze zákona Božího a z výkladů svatých doktorův, dnes vesele chci umříti.“ To byla poslední slova Husova k lidu.

A nechme dále líčiti běh událostí Antonína Pravoslava Veselého:

Mistr Jan Hus skonal, ale Čechy staly se jevištěm zápasů, jaké neviděl svět. Prostý lid český, s hrstkou drobné šlechty, téměř jako jeden muž zvedl jeho učení na svůj široký štít a dal se v boj s celou zpátečnickou střední Evropou . . .

Pokrok a reakce děsně se utkaly: hnutí husitské a táborské, které representovalo touhy po svobodě svědomí, po uvolnění z náboženského útisku a po osvobození sociálním i národním, vstoupilo ve velkolepém rozmachu na světové jeviště. Prostí sedláci a měšťané dle Palackého prodávaly své statky a táhli

---

všem mým nepřátelům, prosím tebe pro veliké tvé milosrdenství. Však víš, že na mne křivě žalovali, křivě svědčili a bludy na mne svalovali. Odpust jim pro nekonečné své milosrdenství.“

se ženami i s dětmi na místa společných táborů, kde „skládali peníze do rukou kněží, jako kdysi první křesťané k nohoum apoštolů. To pak uvedlo skutkem hned na počátku jakýsi způsob obecného jmění všech oudův sekty této a později dalo příčinu k určitým socialistickým řádům.“ Na tábořích „společně stolovali, rozdělivše oběd, který s sebou přinesli, rovně, tak že nadbytkem jedněch vyhověno nedostatku jiných; bratří zajisté a sestry (jak si říkali) nechtěli tehdáž rozdílu mezi mým a tvým.“

Po prvé dostal se v Čechách k moci lid, po prvé hrál tak důležitou úlohu v osudech své vlasti. Po prvé nerozhodoval v Čechách ani král, ani papež, aniž kdo jiný. V té době veliké vzdělanosti české, kdy každá babka znala Písmo lépe než dnes kněz, Čechy byly neprohlášenou republikou . . .

A dnes? Nevíme co na nás čeká, ale tušíme již z dálky valiti se bouři, která rozdrtí a roztříská všecka pouta, která osvobodí od útisků páchaných na nás církvemi a státy, jejich vládami a zákony.

K tomuto osvobození musíme však všichni pracovat a tak nejlépe budeme plnit svatý odkaz Husův, jmenovitě odkaz, jejž nám dal v celém svém učení a ve všech svých snahách proticírkevních, protiklerikálních a protiřímských.

V tom tkví význam Mistra Jana Husa pro člověka XX. věku, že dovedl jako jeden z prvých postavit se na odpor církvi a jejím representantům, že ukázal na hroznou propast, která zeje mezi křesťanstvím původním a křesťanstvím církevním a že vlastně dal základ k tomu obrodnému hnutí, jež zoveme opouštěním církví a vystupováním z nich.

A poněvadž známe nebezpečí klerikalismu (u nás katolického), poněvadž známe jeho snahy a cíle, musíme jako jeden muž řídit se slovy Havlíčkovými:

Bratře Čechu, shoď černou hazuku!
Hazuku též římští vrazi měli,
co v Kostnici Husa upálili.

A vystoupit z cirkve! Tím nejlépe uctíme památku Husovu! Tím nejlépe budeme manifestovat za práva a svobodu našeho národa! Za práva a svobodu celého lidstva!

Mistr Jan Hus a klerikálové.

Despotie jest jen jedna na celém světě, ať si má roucho náboženské neb vojenské neb byrokratické neb aristokratické; účel její jest vždy jeden a ten samý, totiž zneužívati lidstvo jen za nástroj své libovůle a svého špinavého prospěchu. — Despotie ale v rouchu náboženském jest ze všech nejhorší a nejnebezpečnější, neboť zneužívajíc rouhavým způsobem jména božího, ukrývá lidomorný jed svůj do svatyně a zaslepuje nevzdělaný lid. Proto vidíme, že despotie světská vždy považuje despotii náboženskou za nejprospěšnějšího spojence svého, vidíme, že vždy, když počne se v lidu ujímati nějaké liberálnější smýšlení, hned despotie světská vyšle jezovity a liguriány proti takovým světlejším zásadám, aby zase poznenáhla zastřeli všechno svým rouchem. Považme jen pozorným okem časy naše, tyto na všech stranách se vyskytující misionáře, tyto nové zázraky; vraťme se něco nazpět v naší české historii, kterak po porážce Čechů přišli hned jezovité, sbírali knihy, drželi misionářská kázání a hleděli všelikou upomínku na předešlou svobodu utopit svým kejklířstvím: ejhle! všechno jest

pořád stejné, všude ten samý úmysl a všude ty samé prostředky. Despotie církevní jest vždy sestra despotie světské, jedna bez druhé neobstojí a jedna také klesá s druhou.

Proto také obě tyto despotie tak velice nenávidí Husa a snažily se jméno jeho u našeho nevzdělaného a v historii nesečtělého lidu co nějakého zlosyna zohyzditi, myslíce, že s osobou jeho prorazí také i blahonosné myšlenky od něho do národu vštípené. Nám ale, kteří se snažíme o spravedlivost a svobodu jak duchovní tak i světskou, kteří chceme pravé a čisté člověka ušlechťující náboženství s poctivou, dle vůle lidu a k blahu lidu zařízenou vládou, nám velice na tom záležeti musí, aby se lidu strany tohoto velikého muže, kterého nám již všichni vzdělaní a již svobodní národové závidí, oči otevřely, aby náš celý národ v Mistru Janu Husovi poznal zase svého nejvěrnějšího přítele a otce, jenž lásku svou k národu českému a k pravdě největší lidskou cenou — svým životem zaplatil. Jako takového ctili jej naši předkové přes 200 let, a jen zase dvoustoletá duchovní a světská despotie mohla tuto zakořeněnou a zaslouženou úctu zničiti. S časem svobody navrátí se zase stará úcta.

Karel Havlíček.

Právě vyšlo! **Právě vyšlo!**

F. DOMELA-NIEWENHUIS:

DĚJINY SOCIALISMU.

Díl I.

Obsahuje v 10 kapitolách: **socialism pravěku, s. starého Egypta, Persie a Číny. s. mosaický, s. starého Řecka, s. v Římě, s. původního křest., s. ve středověku, s. za reformace, s. utopický, s. 17. a 18. století** — úplnou historii socialismu od dob nejstarších až k modernímu socialismu. Kniha tato je ojedinělým zjevem v celé světové literatuře a jedinou úplnou českou historií socialismu vůbec, takže se stává nepostrádatelnou četbou pro každého, kdo chce znáti původ a vývoj světového socialismu u všech národů.

Zvláštní zřetel je věnován neznámému dosud socialistickému hnutí v Čechách XV. až XVII. století.

Kniha jest zdobena řadou portrétů. Cena 3 K, do konce července 2 K i s poštou.

— Objednávky vyřizuje proti zaslanému obnosu administrace **„Komuny“ Žižkov, Táboritská 15.**

Tiskem Lad. Grunda, Král. Vinohrady.